

ПРОЦЕДУРА ВСТУПУ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

PROCEDURE FOR ACCESSION OF UKRAINE AND POLAND TO THE EUROPEAN UNION: HISTORICAL AND LEGAL ANALYSIS

Бойчук Д.С., к.ю.н.,
старший викладач кафедри права Європейського Союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Гой А.В., курсант IV курсу
Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена висвітленню однієї з актуальних проблем сьогодення – вступу України до Європейського Союзу. Через активне вираження бажання України вступити до ЄС є доцільним зобразити країну, що відносно нещодавно вже здобула статус країни – члена Євросоюзу. У викладеному матеріалі за допомогою історичного методу та аналізу було простежено шлях вступу до ЄС Польщі, адже ця країна максимально наближена до нашої держави за своїм політичним устроєм, є західним сусідом та партнером у багатьох сферах. Тому саме досвід Республіки Польщі дасть змогу на прикладі охарактеризувати шляхи та етапи входження до Європейського Союзу. Вивчення цієї проблеми зумовлено недостатньою її розробленістю, бо у працях, що спрямовані на дослідження та порівняння процедури вступу Польщі та України до Європейського Союзу, не розглядаються всі аспекти інтеграційних процесів. Мета статті полягає в тому, щоб визначити основні напрями України на прикладі Польщі для подальшого розвитку інтеграційної політики. На прикладі покрокового виконання «Програми дій з уніфікації польської економіки та системи права відповідно до вимог Європейської Угоди» проілюстровано, як саме має відбуватися вибудова та реалізація політики вступу до ЄС. У статті зазначено етапи становлення співпраці України та Польщі, а також вказано на те, як це може посприяти подальшому входженню України до Європейського Союзу. Проаналізовано політичні та економічні реформи Польщі, з яких можемо зазначити, що вони будувалися на досягненні максимального застосування принципів верховенства права, демократичності, прозорості та створенні потужної системи управління країною, а також вирішенні економічних проблем. Висвітлено певні кроки України для того, щоб стати державою – членом Європейського Союзу.

Ключові слова: Європейський Союз, Україна, Польща, євроінтеграція, реформи.

The article is devoted to covering one of the current problems of Ukraine's accession to the European Union. Due to the active expression of Ukraine's desire to join the EU, it is expedient to portray a country that has relatively recently acquired the status of a member state of the European Union. In the presented material, the way of Poland's accession to the EU was traced with the help of historical method and analysis, because this country is as close as possible to our country in terms of its political system, is a western neighbor and partner in many areas. Therefore, the experience of the Republic of Poland will allow us to describe by example the ways and stages of accession to the European Union. The study of this problem is insufficiently developed, because the number of works aimed at studying and comparing the procedure of Poland and Ukraine's accession to the European Union does not consider all aspects of integration processes. The purpose of the article is to identify the main directions of Ukraine on the example of Poland for the further development of integration policy. The step-by-step implementation of the "Program of Action for the Unification of the Polish Economy and Legal System in Accordance with the Requirements of the European Agreement" illustrates how the policy of joining the EU should be built and implemented. The article outlines the stages of cooperation between Ukraine and Poland, as well as how it can contribute to Ukraine's further accession to the European Union. The political and economic reforms of Poland are analyzed, of which we can say that they were based on achieving maximum application of the principles of the rule of law, democracy, transparency and the creation of a strong system of governance, as well as solving economic problems. Certain steps of Ukraine to become a member state of the European Union are highlighted.

Key words: European Union, Ukraine, Poland, European integration, reforms.

В умовах глобалізації інтеграційні процеси розвиваються чи не кожного дня. Останніми десятиліттями створювалось багато об'єднань держав. Європейський Союз вирізняється високим рівнем інтеграції країн-членів, що дає змогу гідно розвиватися у світовому просторі, а також є своєрідним ідеалом для багатьох країн. Для того щоб пришвидшити процес вступу до ЄС, необхідно подивитися на досвід інших країн. І в цьому разі найбільш близьким для України є досвід Польщі. Мотивуємо це тим, що Польща найбільше з усіх країн Європи, що відносно недавно стали членами ЄС, схожа на Україну. Після інтеграції Польщі з Європейським Союзом багато її сфер змогли прискорити розвиток: економіка, політичне життя, соціальний складник тощо. Україну також чекатимуть такі зміни, але існує певний комплекс нюансів та проблем, що потрібно вирішити на шляху євроінтеграційного процесу. Досвід Польщі (як близького сусіда) має не тільки науковий, але й практичний інтерес у контексті проведення необхідних реформ.

Питання входження України та Польщі до Європейського Союзу, а також співпраці вказаних країн було присвячено значну кількість наукових праць. Серед авторів можемо виділити таких науковців, як М. Маль-

ський, Б. Тарасюк, Б. Борщевський, Г. Зубенко, М. Рахман, С. Здоровко, С. Бочаров, Р. Демчишак, В. Ложечкін, М. Сидорчук, С. Федонюк, В. Шинкар, Л. Масловська та багато інших. Вказані вчені своїми працями зробили внесок у розробку поставленого питання.

Інтеграція являє собою інтенсивний та масштабний процес, що потребує від майбутніх держав-членів неабияких зусиль. Сьогодні Україна спрямовує свої зусилля в реалізації внутрішньої та зовнішньої політики на здобуття статусу держави – члена Європейського Союзу, а тому достатньо актуальним стає вивчення досвіду держави, що вже стала такою. Таким чином, аналіз досвіду Польщі має надати змогу визначити напрями для формування європейської політики для України. Також вивчення цієї проблеми полягає в недостатній її розробленості, бо в працях, що спрямовані на дослідження та порівняння процедури вступу Польщі та України до Європейського Союзу, не розглядаються всі аспекти інтеграційних процесів.

Процес євроінтеграції на прикладі Польщі потребує ґрунтовного вивчення через такі причини: після падіння СРСР Україна та Польща потрапили у схожу як економічну, так і політичну ситуацію; на шляху вступу до ЄС досвід країн – членів Східної Європи є дуже важливим

для України. Це надасть змогу запозичити певні заходи та процеси, а також винайти та реалізувати власний шлях. Проведення порівняльного аналізу процедури вступу до Європейського Союзу Польщі та перспективи України в розрізі історично-правового аспекту дають змогу виділити певні заходи, які Україна може перейняти для подальшого входження до ЄС. Застосування принципів історизму та порівняння в цій роботі зумовлене тим, що для того щоб вивчати проблему та знаходити шляхи вирішення, необхідно розуміти її джерела, а також звертатися до максимально схожих вже вирішених ситуацій.

Співпраця між Польщею та Європейським Економічним Співтовариством була розпочата ще з 1988 року, а 1989 року до Варшави прибула делегація Європейської комісії для вирішення питання про подальшу співпрацю. Польща прагнула до якнайшвидшого вступу до ЄС, а тому налягала на розгляді Європейським Союзом таких цілей: 1) укладення митного союзу; 2) створення ефективної ринкової економіки, що базувалася б на досягненні спільних інтересів; 3) встановлення вільного руху робочої сили; 4) вхід до єдиної оборонно-безпекової системи, що дозволила б на гідному рівні забезпечувати захист держави. Активне виявлення бажання та робота Польщі призвели до того, що у 1991 році відбулося прийняття Угоди про асоціацію, а 1993 року було прийнято «Програму дій з уніфікації польської економіки та системи права відповідності до вимог Європейської Угоди», та вже у квітні 1994 року було подано заявку на членство в ЄС [3].

Політичні реформи будувалися на досягненні максимального застосування принципів верховенства права, демократичності, прозорості та створенні потужної системи управління країною. Так, у жовтні 1994 року було переглянуто Конституцію Польщі та внесено поправки щодо унеможливлення переходу країни до парламентської демократії. Таку нову редакцію Основного Закону Польщі було прийнято на референдумі 1997 року. Також Сейм прийняв поправки щодо функціонування політичних партій, де зазначався фінансовий аспект їх діяльності для зменшення корупції. Мирна та безперешкодна передача влади після парламентських та президентських виборів стала підтвердженням успішних кроків в організації виборчої системи.

Щодо захисту прав людини, то Польща в цьому аспекті також активно просувалася. У січні 1993 року відбулося приведення у відповідність вимоги ЄС щодо ратифікування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ця обов'язкова вимога встановлюється Договором про Європейський Союз та означає, що «Основне право, як они гарантірованы Европейской конвенцией о защите прав человека и основных свобод и как они вытекают из общих для государств-членов конституционных традиций, входят в содержание права Союза в качестве общих принципов.» [5]. Таким чином, сьогодні діє злагоджений механізм щодо захисту прав людини, та кожному гарантується можливість звернення до Європейського Суду.

Масштабною та складною була економічна реформа, бо стояла важлива вимога вирішити наслідки «шокової терапії», що була започаткована 1990 року та призвела до низки економічних та політичних проблем. Реформування економіки було всеохоплюючим – від лібералізації цін та торгівлі до приватизації державних підприємств, залізниць та державних банків.

Порівнюючи економічні реформи в Польщі з тим, що відбувалось в інших країнах, де відбувалось реформування економіки, можна побачити, що економічне зростання в Польщі було дуже низьким. Економічне «пробудження» в Польщі розпочалось у 1992 році, у 1995 вона вийшла на рівень виробництва докризового періоду, і далі економічні показники продовжували зростати. В листопаді 1996 року Польща стала членом Організації економічного розвитку та співробітництва (OECD). Роздрібнені сільськогосподарські земельні володіння створювали

проблеми у реструктуризації сільського господарства, але і її вдавалось долати, дозволяючи неофіційну оренду та лізинг. [3] Ці та багато інших змін продемонстрували дуже важливий крок для досягнення основних вимог ЄС.

Руслан Демчишак, аналізуючи «Національну програму підготовки Польщі до членства в ЄС», що була прийнята 1997 року, виокремив такі напрями підготовки Польщі до вступу в ЄС: реформування економіки країни (пріоритет тут надавався реструктуризації державних підприємств та приватизації); посилення управлінського потенціалу державно-адміністративних структур; адаптація певних соціально-економічних сфер життєдіяльності польського суспільства до вимог внутрішнього ринку ЄС; розробка єдиної концепції політики структурних змін та розвитку сільських районів; реалізація масштабних програм з охорони навколишнього середовища; боротьба зі злочинністю та корупцією [8, с. 3, 4].

Європейський Союз відтермінував своє розширення, що не влаштувало багато країн. Тогочасний президент Польщі та уряд намагалися пришвидшити розгляд питання членства своєї країни в ЄС. Таке прагнення було підтримано провідними країнами – членами ЄС. Переговори Польщі та Європейського Союзу, що тривали до 2000 року, зосередили свій погляд на дещо не вирішених питаннях у певних галузях, але Польща продовжувала вносити певні зміни до законодавства, відстоювати свою позицію та вносити корективи у двосторонні відносини. Така кропітка робота нагородила Польщу тим, що у жовтні 2002 року Європейська Комісія досягла Копенгагенських критеріїв, а також тим, що отримала статус країни – члена ЄС 1 травня 2004 року.

Вступ Польщі до Європейського Союзу виправдав свої очікування. Це дуже яскраво ілюструється статистичними даними, адже за рішення вступу Польщі до ЄС на національному референдумі позитивно висловилися 74% населення, а вже через 4 роки це схвалило 95% [6]. Польща отримала багато переваг, серед яких покращення зовнішньої торгівлі, зростання рейтингу країни на світовому рівні, збільшення іноземних інвестицій тощо.

Щодо нашої держави, то схожий «План дій» між Україною та ЄС був прийнятий 2005 року [4]. Основні положення та принципи, яких має досягти Україна, – це верховенство права, забезпечення демократії, ефективність боротьби з корупцією тощо. Також необхідно покращити становище економіки через реалізацію таких заходів: збільшення зайнятості населення та зниження бідності, створення ефективної ринкової економіки, покращення умов для інвестицій та інші. «План дій» ставить перед Україною такі ж самі завдання, як свого часу перед Польщею. Хоча її реалізація відбувається значно повільніше, Україна все одно робить певні кроки, та відбуваються позитивні зміни. У ході 12-го саміту «Україна – Європейський Союз», що відбувся 9 вересня 2008 року в Парижі, було позитивно відзначено прагнення вступу до ЄС та наголошено на подальшому поглибленому співробітництві [7].

Та згодом Європейський Союз наголосив на тому, що через проблему неготовності багатьох бажаючих до вступу країні буде ставити більш високі вимоги до кандидатів.

Для того щоб зобразити причини такого розтягнення процедури вступу України до ЄС, проведемо порівняння з певними критеріями Польщі. Щодо політичної сфери, то існує значна кількість відмінностей. Європейська Комісія під час розгляду Польщі як кандидата на вступ до ЄС виділяла стан демократії, реалізацію Урядом та Парламентом Польщі своїх повноважень, дотримання прав громадян та свободи слова на досить високому позитивному та сталому рівні. Якщо будемо говорити про нашу державу, то значна кількість високорозвинених країн вважала Україну повним антиподом вищевказаних характеристик, соціальні показники України дуже відставали від бажаних Євросоюзом.

На цей час Україна виконала певні критерії, серед яких ратифікація низки міжнародних нормативно-правових

актів, проведення судової реформи, закріплення в Конституції України гарантії захисту прав людини, окремі шляхи зроблено на шляху встановлення демократичності. Однак все одно необхідно здійснити ще багато чого.

Співпраця України та Польщі як така почала своє становлення у 1990-х роках, адже саме в цей час у Європі відбувалися геополітичні зміни, зокрема набуття Україною політичної незалежності. Також становленню дружніх відносин сприяли такі чинники: близьке геополітичне розташування, культурні та економічні зв'язки, спільні історичні події тощо. Це, зокрема, виражається через підписання 13 жовтня 1990 року Декларації про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин, що зазначає: «Основою цих відносин є принципи Статуту Організації Об'єднаних Націй, Хельсінкського Заключного акту та інших документів Наради з безпеки та співробітництва в Європі, зокрема принципи суверенної рівності, непорушності кордонів, територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи, мирного врегулювання спорів. Обидві держави виходять з того, що всебічний розвиток мирних добросусідських українсько-польських відносин є конкретним внеском у зміцнення регіонального співробітництва та у будівництво загальноєвропейського дому» [1].

Наступний етап розвитку відносин України та Польщі датується 1993–1995 роками. В цей період розпочинається співпраця з міжнародними організаціями, в тому числі виявлення бажання щодо вступу до Європейського Союзу. Також між Україною та Польщею 21 березня 1994 року було підписано Декларацію Міністрів закордонних справ України та Республіки Польща про принципи формування українсько-польського партнерства [2].

Новітня історія стала поштовхом для будівництва двосторонніх відносин, що базуються на добросусідстві та досягненні стратегічних цілей. Партнерство у сфері торгівлі є досить тісним та матиме величезний потенціал після отримання Україною статусу країни – члена Європейського Союзу.

Можемо зазначити, що Україна хоч і повільно, але все ж таки робить кроки та докладає зусиль для просування процесу вступу до Європейського Союзу. Та усе-таки Польща була більш стрімкою та наполегливішою в такому бажанні. З аналізу досвіду Польщі можемо бачити, що він є важливим для України та заслуговує привернення уваги. Він полягав у нерозривній роботі всіх сфер життя країни та злагодженої взаємодії. Звертаючи увагу на те, що відносини України та ЄС лише набирають обертів, досвід Польщі для нас є актуальним та перспективним.

Перед Україною стоїть багато важливих та складних завдань, на реалізацію яких може піти дуже багато часу, але необхідно сконцентрувати всі сили та можливості, щоб досягти мети – стати державою – членом Європейського Союзу. Щоб досягти оптимізації відносин із Європейським Союзом, Україна повинна: по-перше, добре засвоїти досвід країн Центральної Європи, особливо Польщі, яка впевнено пододала процедуру вступу до ЄС; по-друге, слід чітко закріпити незмінність зовнішньо-політичного курсу на євроінтеграцію, проводити відкриту, прозору і зрозумілу інтеграційну політику та дотримуватися європейських норм життя; по-третє, розробити чітку програму дій уряду з виконання угоди про асоціацію Україна – ЄС і механізми її реалізації. Варто пам'ятати, що ефективність виконання взятих на себе зобов'язань є своєрідним індикатором для Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Декларація про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин : Декларація Респ. Польща від 13.10.1990р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_176#Text (дата звернення: 25.10.2021).
2. Декларація Міністрів закордонних справ України та Республіки Польща про принципи формування українсько-польського партнерства: Декларація М-ва закордон. справ України від 21.03.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_072#Text (дата звернення: 25.10.2021).
3. Польща – Європейський Союз. Шлях інтеграції. URL: http://cent.dn.ua/docs/Poland_EU.pdf (дата звернення: 25.10.2021).
4. План дій «Україна – Європейський Союз»: План Європ. Союзу від 12.02.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (дата звернення: 25.10.2021).
5. Договір про Європейський Союз: Договір Європ. Союзу від 07.02.1992р.: станом на 13 грудня 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text (дата звернення: 25.10.2021).
6. Вступ Польщі до Євросоюзу, НАТО та його наслідки. *Аналітичний центр Борисфен Інтел*. URL: <http://bintel.com.ua/> (дата звернення: 25.10.2021).
7. Саміт Україна – ЄС Париж, 9 вересня 2008 року. URL: <http://old.mfa.gov.ua/ua/page/open/id/785> (дата звернення: 25.10.2021).
8. Демчишак Р. Особливості євроінтеграційного процесу польщі: внутрішньополітичний та зовнішньополітичний виміри. *Academic Journals and Conferences | Academic Journals and Conferences*. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4452/demchishak.pdf> (дата звернення: 25.10.2021).